UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

12 päivänä helmikuuta 2015 *

Ennakkoratkaisupyyntö — Sosiaaliturva — Asetus (ETY) N:o 1408/71 — Vakuutus vanhuuden ja kuoleman varalta — 46 a artiklan 3 kohdan c alakohta — Etuuksien myöntäminen — Päällekkäisyyden estävät kansalliset säännökset — Poikkeus — Vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsite — Kansallinen eläke, joka perustuu pakolliseen vakuutusjärjestelmään — Mahdollisuus hakea vapautusta järjestelmästä tietyn ajanjakson aikana — Toisen jäsenvaltion toimivaltaisen laitoksen laatiman todistuksen ulottuvuus — Asetus (ETY) N:o 574/72 — 47 artikla

Asiassa C-114/13,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka arbeidshof te Antwerpen (Belgia) on esittänyt 4.3.2013 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 11.3.2013, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Theodora Hendrika Bouman

vastaan

Rijksdienst voor Pensioenen,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit A. Borg Barthet, E. Levits, M. Berger (esittelevä tuomari) ja F. Biltgen,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Theodora Hendrika Bouman, edustajanaan advocaat W. van Ophuizen,

— Belgian hallitus, asiamiehinään M. Jacobs ja L. Van den Broeck, avustajanaan advocaat T. Jansen,

— Euroopan komissio, asiamiehinään M. van Beek ja V. Kreuschitz,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.3.2014 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 18.12.2006 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1992/2006 (EUVL L 392, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Theodora Hendrika Bouman ja Rijksdienst voor Pensioenen (kansallinen eläkelaitos; jäljempänä Rijksdienst) ja jossa on kyse Rijksdienstin 10.7.1969 tekemän päätöksen, jolla Boumanille myönnetään leskeneläke, tarkistamisesta ja perusteettomasti maksettujen etuuksien palauttamisesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Asetuksen N:o 1408/71 15 artiklassa, jonka otsikko on ”Vapaaehtoista tai valinnaista jatkuvaa vakuutusta koskevat säännöt”, säädetään seuraavaa:

”1. Edellä 13–14 d artiklaa ei sovelleta [vapaaehtoiseen] tai valinnaiseen jatkuvaan vakuutukseen, jollei jonkin 4 artiklassa tarkoitetun alan osalta jossakin jäsenvaltiossa ole ainoastaan vapaaehtoinen vakuutusjärjestelmä.

2. Jos kahden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön soveltamisesta seuraa vakuutuksen päällekkäisyys:

— pakollisen vakuutusjärjestelmän ja yhden tai useamman vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutusjärjestelmän välillä se, jonka etua asia koskee, kuuluu yksinomaan pakolliseen vakuutusjärjestelmään, tai

— kahden tai useamman vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutusjärjestelmän välillä se, jonka etua asia koskee, voi liittyä vain vapaaehtoiseen tai valinnaiseen jatkuvaan vakuutusjärjestelmään, jonka hän on valinnut.

3. Kuitenkin, kun kysymys on työkyvyttömyydestä, vanhuudesta ja kuolemantapauksesta (eläkkeet), se, jonka etua asia koskee, voi liittyä jäsenvaltion vapaaehtois[een] tai valinnaiseen jatkuvaan vakuutusjärjestelmään, vaikka häneen sovelletaan pakollisesti toisen jäsenvaltion lainsäädäntöä niiltä osin kuin ensiksi mainittu jäsenvaltio nimenomaisesti tai epäsuorasti hyväksyy tällaisen päällekkäisyyden.”

4 Asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan otsikko on ”Työkyvyttömyyden, vanhuuden tai jälkeenjääneisyyden perusteella jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti myönnettyjen etuuksien pienentämistä, keskeyttämistä tai peruuttamista koskevia yleisiä säännöksiä”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”1. Tässä luvussa samanlaisten etuuksien päällekkäisyydellä tarkoitetaan kaikkien sellaisten työkyvyttömyys-, vanhuus- ja jälkeenjääneiden etuuksien päällekkäisyyttä, jotka on laskettu tai myönnetty saman henkilön osalta täyttyneiden vakuutus- tai asumiskausien perusteella.

2. Tässä luvussa erilaisten etuuksien päällekkäisyydellä tarkoitetaan kaikkien sellaisten etuuksien päällekkäisyyttä, joiden ei voida katsoa olevan 1 kohdan mukaan samanlaisia.

3. Seuraavia sääntöjä sovelletaan sellaisten pienentämistä, keskeyttämistä tai peruuttamista koskevien säännösten soveltamiseen, joista säädetään jäsenvaltion lainsäädännössä työkyvyttömyys-, vanhuus- tai jälkeenjääneen etuuden ollessa päällekkäinen samanlaisen etuuden, erilaisen etuuden tai muun tulon kanssa:

a) Etuudet, jotka on ansaittu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, tai toisessa jäsenvaltiossa ansaittu muu tulo otetaan huomioon vain, jos ensiksi mainitun jäsenvaltion lainsäädännössä säädetään ulkomailla ansaittujen etuuksien tai tulon huomioonottamisesta;

b) huomioon otetaan toisesta jäsenvaltiosta myönnettävien etuuksien määrä ennen verojen, sosiaaliturvamaksujen ja muiden henkilökohtaisten pidätysten vähentämistä;

c) huomioon ei oteta niiden toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ansaittujen etuuksien määrää, jotka on myönnetty [vapaaehtoisen] tai [valinnaisen jatkuvan] vakuutuksen perusteella;

d) jos pienentämistä, keskeyttämistä tai peruuttamista koskevia säännöksiä sovelletaan vain yhden jäsenvaltion lainsäädännön nojalla siksi, että se, jonka etua asia koskee, saa samanlaisia tai erilaisia etuuksia toisten jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan tai muiden jäsenvaltioiden alueella ansaittua muuta tuloa, ensiksi mainitun jäsenvaltion lainsäädännön mukaan maksettavaa etuutta voidaan alentaa vain muiden jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan maksettavien etuuksien tai niiden alueella ansaitun tulon määrällä.”

5 Asetuksen (ETY) N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä 21.3.1972 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 574/72 (EYVL L 74, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7; jäljempänä asetus N:o 574/72), 47 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen kausia vastaavien maksettavien määrien laskeminen

Jäsenvaltion laitos laskee soveltamansa lainsäädännön mukaan vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen kausia vastaavan maksettavan määrän, johon asetuksen 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan ei sovelleta toisen jäsenvaltion peruuttamista, alentamista tai keskeyttämistä koskevia sääntöjä.”

Kansallinen lainsäädäntö

Belgian oikeus

6 Työntekijöiden vanhuuseläkkeitä ja leskeneläkkeitä koskevaan järjestelmään liittyvistä yleisistä säännöksistä 21.12.1967 tehdyn kuninkaan päätöksen (Koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers; Belgisch Staatsblad 16.1.1968, s. 441) 52 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kun eloon jäänyt puoliso voi vaatia yhtäältä palkattujen työntekijöiden eläkejärjestelmän nojalla leskeneläkettä ja toisaalta yhtä tai useampaa vanhuuseläkettä tai muuta vastaavaa etuutta palkattujen työntekijöiden eläkejärjestelmän taikka yhden tai useamman muun eläkejärjestelmän perusteella, leskeneläke saa olla yhdessä mainittujen vanhuuseläkkeiden kanssa enintään 110 prosenttia siitä leskeneläkkeestä, jota eloon jäänyt puoliso olisi saanut täysien palvelusvuosien perusteella.”

Alankomaiden oikeus

7 Yleisessä vanhuuseläkelaissa (Algemene Ouderdomswet, Stb. 1956, nro 281; jäljempänä AOW) säädetään pakollisesta vakuutuksesta erityisesti kaikkien sellaisten Alankomaiden kuningaskunnan alueella asuvien Alankomaiden kansalaisten osalta, jotka eivät ole vielä täyttäneet 65:ttä vuotta. Tässä yhteydessä on maksettava sosiaalimaksu, joka ei perustu tuloihin. Kyseisestä pääsäännöstä voidaan kuitenkin joissakin tapauksissa poiketa, ja vakuutettu voi pyytää vapautusta vakuuttamisvelvollisuudesta.

8 Sosiaalivakuutuksiin kuuluvien vakuutettujen piirin rajoittamisesta ja laajentamisesta 24.12.1998 tehdyn kuninkaan päätöksen (Besluit beperking en uitbreiding kring verzekerden volksverzekeringen, Stb. 1998, nro 746; jäljempänä Alankomaiden päätös) 22 §:ssä säädetään siten seuraavaa:

”Kansallinen sosiaaliturvalaitos vapauttaa hakemuksesta Alankomaissa asuvan henkilön, joka ei työskentele Alankomaissa ja jolla on oikeus saada etuus ulkomaisen lakisääteisen tai muun kuin lakisääteisen sosiaaliturvajärjestelmän perusteella tai kansainvälisen järjestön järjestelmän perusteella, yleisen vanhuuseläkelain [Algemene Ouderdomswet], yleisen perhe-eläkelain [Algemene Nabestaandenwet] ja yleisen perhe-etuuslain [Algemene Kinderbijslagwet] mukaisesta vakuutuksesta niin kauan kuin hänellä

a) on pysyvä oikeus yksinomaan tämän säännöksen johdanto-osassa tarkoitettuun etuuteen ja tämän etuuden kuukausittainen määrä on vähintään 70 prosenttia vähimmäispalkasta ja vähimmäislomakorvauksesta annetun lain (Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag) 8 §:n 1 momentin a kohdassa tarkoitetusta määrästä; tai

b) on a kohdassa tarkoitettujen etuuksien lisäksi oikeus Alankomaiden sosiaaliturvaetuuteen ja kyseisen etuuden ja ulkomaisen lakisääteisen tai muun kuin lakisääteisen etuuden tai kansainvälisen järjestön etuuden kuukausittainen yhteismäärä on vähintään 70 prosenttia vähimmäispalkasta ja vähimmäislomakorvauksesta annetun lain 8 §:n 1 momentin a kohdassa tarkoitetusta määrästä ja ulkomainen etuus tai kansainvälisen järjestön etuus on suurempi tai yhtä suuri kuin Alankomaiden etuus.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

9 Bouman, joka on syntynyt 2.6.1942, on Alankomaiden kansalainen, joka asui Alankomaissa 23.6.1957 saakka ja kyseisen päivämäärän jälkeen Belgiassa 3.2.1974 saakka.

10 Koska Bouman on ollut naimisissa 3.8.1968 kuolleen Belgian kansalaisen kanssa, hän on saanut 1.9.1969 alkaen belgialaista leskeneläkettä, joka myönnettiin hänelle Rijksdienstin 10.7.1969 tekemän päätöksen nojalla.

11 Boumanilla ei ole tuosta lähtien ollut missään vaiheessa omia tuloja minkään ansiotyön perusteella.

12 Palattuaan Alankomaihin Bouman suoritti vakuutusmaksuja kerryttääkseen itselleen Alankomaiden vanhuuseläkettä AOW:n perusteella (jäljempänä AOW:n perusteella maksettava eläke).

13 Bouman haki viimeisiltä neljältä vuodelta ennen eläkeikää eli 1.8.2003 lähtien Alankomaiden päätöksen 22 §:n nojalla vapautusta AOW:hen perustuvasta vakuutuksesta, ja se myös myönnettiin hänelle. Hän lopetti siten vakuutusmaksujen suorittamisen Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmään, mistä seurasi, ettei hänelle kertynyt täyttä AOW:n perusteella maksettavaa eläkettä.

14 Saavutettuaan eläkeiän hän on saanut 1.6.2007 lähtien vajaata AOW:n perusteella maksettavaa eläkettä.

15 Rijksdienst ilmoitti Boumanille 4.2.2009 tekemällään päätöksellä päätöksestään vähentää mainitusta AOW:n perusteella maksettavasta eläkkeestä 1.6.2007 lähtien hänen belgialaisen leskeneläkkeensä ja ryhtyä toimenpiteisiin viimeksi mainitusta eläkkeestä saadun perusteettoman edun, jonka suuruus oli 2 271,81 euroa, palauttamiseksi.

16 Bouman nosti 4.5.2009 kyseisestä päätöksestä kanteen arbeidsrechtbank te Antwerpenissa (Antwerpenin alemman oikeusasteen työtuomioistuin).

17 Asia saatettiin vireille Sociale Verzekeringsbankissa (kansallinen sosiaaliturvalaitos, jäljempänä SVB), joka on toimivaltainen viranomainen määrittämään, maksetaanko Boumanin saama etuus vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella.

18 SVB ilmoitti 31.7.2009 ja 15.6.2010 päivätyillä kirjeillä, että AOW:hen perustuva vakuutus on lähtökohtaisesti pakollinen vakuutus ja että kyse on vapaaehtoisesta tai valinnaisesta jatkuvasta vakuutuksesta vain kahdessa tilanteessa. Näin on ensinnäkin silloin, kun vuoden kuluessa ensimmäisen pakollisen vakuutuksen alkamisesta pyydetään sellaisten aikaisempien ajanjaksojen, joiden aikana henkilö ei ollut vakuutettuna, saattamista vakuutuksen piiriin, tai toiseksi silloin, kun vuoden kuluessa pakollisen vakuutuksen päättymisestä vakuutuksen jatkamista pyydetään vapaaehtoisesti. Näissä kummassakin tapauksessa pyynnön esittäminen SVB:lle on välttämätöntä, eikä SVB:n mukaan ole epäilystäkään siitä, ettei Bouman ole koskaan käyttänyt tätä vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen mahdollisuutta.

19 SVB päättelee tästä, ettei Boumanin AOW:n perusteella maksettava eläke perustu mihinkään vapaaehtoisen vakuutuksen kauteen vaan on kertynyt kokonaan pakollisen vakuutuksen kausien perusteella.

20 Arbeidsrechtbank te Antwerpenin hylättyä kanteen asiakysymyksen osalta 6.5.2010 antamallaan tuomiolla Bouman valitti tästä tuomiosta arbeidshof te Antwerpeniin (Antwerpenin ylemmän oikeusasteen työtuomioistuin).

21 Kyseinen tuomioistuin nojautuu tuomioon Knoch (C-102/91, EU:C:1992:303, 53 kohta) ja on sitä mieltä, että sen on tarkastettava SVB:n todistus. Se epäilee sitä, onko SVB:n näkemys yhteensoveltuva asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan kanssa, ja katsoo olevansa toimivaltainen ratkaisemaan tuon kysymyksen pääasian yhteydessä.

22 Näissä olosuhteissa arbeidshof te Antwerpen päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko se osa [AOW:n perusteella maksettavasta] etuudesta, joka myönnetään Alankomaissa asuvalle henkilölle ja joka perustuu sellaiseen vakuutuskauteen, jonka aikana kyseinen Alankomaissa asuva henkilö voi pelkällä hakemuksella luopua kuulumasta Alankomaiden järjestelmään ja vapautua siten sitä koskevista maksuista ja on tosiasiallisesti tehnyt hakemuksen tietyn ajanjakson osalta, rinnastettava etuuteen, joka on myönnetty asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitetun valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella, jolloin sitä ei voida ottaa huomioon sovellettaessa työntekijöiden vanhuuseläkkeitä ja leskeneläkkeitä koskevaan järjestelmään liittyvistä yleisistä säännöksistä 21.12.1967 tehdyn kuninkaan päätöksen 52 §:n 1 momentin 1 kohdan kaltaista päällekkäisyyden estävää säännöstä?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

Alustavat huomautukset

23 Käsiteltävässä asiassa unionin oikeuden tulkintaa pyytää jäsenvaltion tuomioistuin, jolla on epäilyksiä siitä, onko SVB:n laatimassa asiakirjassa, jolla todistetaan, että Boumanin AOW:n perusteella maksettava eläke ei perustu mihinkään vapaaehtoisen vakuutuksen kauteen vaan on kertynyt kokonaan pakollisen vakuutuksen kausien perusteella, ilmaistu näkemys unionin oikeuden mukainen.

24 On huomautettava, että unionin tuomioistuin on todennut kysymyksestä, sitooko tällainen asetuksen N:o 574/72 47 artiklan mukaisesti laadittu todistus toisen jäsenvaltion laitoksia, että jäsenvaltion toimivaltaisen laitoksen antama todistus, jossa mainitaan kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella palkattuna työntekijänä täyttyneet vakuutus- tai työskentelykaudet, ei muodosta toisen jäsenvaltion toimivaltaiseen laitokseen eikä kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimiin nähden näyttöä, jota ei voida kumota (ks. vastaavasti tuomio Knoch, EU:C:1992:303, 54 kohta ja tuomio Adanez-Vega, C-372/02, EU:C:2004:705, 36 ja 48 kohta).

25 Kyseisestä oikeuskäytännöstä ilmenee, että koska Belgian viranomaisten on pääasiassa otettava huomioon Alankomaiden lainsäädännön perusteella täyttyneet vakuutuskaudet voidakseen määrittää Boumanin oikeuksien – sellaisina kuin ne ovat päällekkäisyyden estävien Belgian säännösten soveltamisen perusteella – laajuuden, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi tarkastaa SVB:n antaman todistuksen sisällön siltä kannalta, onko se yhteensoveltuva unionin oikeuden ja erityisesti asetuksessa N:o 1408/71 säädettyjen merkityksellisten sääntöjen kanssa.

26 Tätä toteamusta ei voida kyseenalaistaa sillä perusteella, että unionin tuomioistuin on katsonut, että asetuksen N:o 574/72 III osaston, jonka otsikko on ”Sovellettavan lainsäädännön määräämistä koskevien asetuksen säännösten täytäntöönpano”, säännösten nojalla laadittu todistus eli E 101 -todistus sitoo siltä osin kuin siinä todistetaan kyseisten työntekijöiden kuuluvan sen jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, johon heidän yrityksensä on sijoittautunut, sen jäsenvaltion sosiaaliturvalaitoksia ja tuomioistuimia, johon kyseessä olevat työntekijät on lähetetty työkomennukselle, niin kauan kuin todistuksen antaneen jäsenvaltion viranomaiset eivät ole peruuttaneet sitä tai todenneet sitä pätemättömäksi (ks. vastaavasti tuomio FTS, C-202/97, EU:C:2000:75, 55 kohta ja tuomio Herbosch Kiere, C-2/05, EU:C:2006:69, 26 ja 31 kohta).

27 Tässä yhteydessä on todettava, että vaikka tällaisen hallinnollisen asiakirjan pätevyyteen kohdistuvan tuomioistuinvalvonnan rajoittaminen on siltä osin kuin on kyse niiden seikkojen toteennäyttämisestä, joiden perusteella se on laadittu (ks. tuomio Herbosch Kiere, EU:C:2006:69, 32 kohta), perusteltavissa oikeusturvaan liittyvillä syillä, tällaista ratkaisua ei voida automaattisesti soveltaa SVB:n pääasiassa laatiman kaltaiseen todistukseen. Kun kyseessä olevan jäsenvaltion viranomaisten on määritettävä

asianomaisella kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella olevat oikeudet, niillä on myös oltava mahdollisuus valvoa kaikki sellaiset merkitykselliset seikat, jotka ilmenevät lähtöjäsenvaltion todistuksen antaneen viranomaisen laatimista asiakirjoista.

28 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen ennakkoratkaisukysymyksen, jolla pyritään tarkistamaan toisen jäsenvaltion viranomaisen antaman todistuksen yhteensoveltuvuus unionin oikeuden kanssa kansallisia päällekkäisyyden estäviä säännöksiä sovellettaessa.

Ennakkoratkaisukysymys

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohtaa tulkittava siten, että sen piiriin kuuluu se osa etuudesta, joka perustuu sellaiseen vakuutuskauteen, jonka aikana asianomaisella oli oikeus saada vapautus pakollisesta vakuutusjärjestelmästä, jos vakuutusjärjestelmään kuuluminen kyseessä olevan kauden aikana vaikuttaa sosiaaliturvaetuuden laajuuteen.

30 On todettava, ettei vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitettä ole täsmennetty asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdassa eikä kyseisen asetuksen muissakaan säännöksissä.

31 Tässä yhteydessä kyseisten ilmaisujen merkityssisältö ja ulottuvuus on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määritettävä ottamalla huomioon kyseessä olevan unionin oikeuden säännöksen sanamuoto ja sen asiayhteys (ks. vastaavasti tuomio BLV Wohn- und Gewerbebau, C-395/11, EU:C:2012:799, 25 kohta ja tuomio Lundberg, C-317/12, EU:C:2013:631, 18 kohta) sekä sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös on (ks. mm. tuomio Lundberg, EU:C:2013:631, 19 kohta) ja tässä tapauksessa kyseisen lainsäädännön syntyhistoria (ks. analogisesti tuomio Pringle, C-370/12, EU:C:2012:756, 135 kohta).

32 Asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan sanamuodosta on mainittava unionin tuomioistuimen todenneen, että vaikka vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitteen eri kieliversioiden vertailu tuo esiin eroja, niistä ilmenee kuitenkin tarkoitus kattaa kaiken tyyppiset vakuutukset, joihin sisältyy vapaaehtoisuutta (tuomio Liégeois, 93/76, EU:C:1977:50, 12–14 kohta).

33 Asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan asiayhteydestä on huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksella N:o 1408/71 otetaan käyttöön kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisjärjestelmä ja että sen II osastossa vahvistetaan säännöt sovellettavan lainsäädännön määräytymisestä. Näiden sääntöjen päämääränä on paitsi estää se, että asianomaiset henkilöt jäisivät heihin sovellettavissa olevan lainsäädännön puuttuessa ilman sosiaaliturvaa, myös varmistaa, että asianomaiset henkilöt ovat vain yhden jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmän alaisia, jotta vältettäisiin sovellettavien kansallisten lainsäädäntöjen päällekkäisyys ja ne vaikeudet, joita siitä voi seurata (ks. tuomio I, C-255/13, EU:C:2014:1291, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Asetuksen N:o 1408/71 15 artiklan 1 kohdan mukaan kyseistä yhteensovittamisjärjestelmää ei kuitenkaan sovelleta vapaaehtoiseen tai valinnaiseen jatkuvaan vakuutukseen, jollei kyseessä olevan alan osalta jossakin jäsenvaltiossa ole ainoastaan vapaaehtoinen vakuutusjärjestelmä.

35 Lisäksi on selvää, että asetuksen N:o 1408/71 II osastoon kuuluvia yleisluonteisia säännöksiä on sovellettava vain siltä osin kuin kyseisen asetuksen III osaston muodostavat eri etuusluokkia koskevat erityissäännökset eivät aiheuta tästä poikkeuksia (ks. mm. tuomio Aubin, 227/81, EU:C:1982:209, 11 kohta).

36 Tästä on kyse pääasiassa, koska eläkeläisiin sovelletaan asetuksen N:o 1408/71 III osaston 3 luvussa, jonka otsikko on ”Vanhuus ja kuolema (eläkkeet)” ja johon 46 a artikla kuuluu, säädettyä erityisjärjestelmää. Asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan vapaaehtoiseen tai valinnaiseen jatkuvaan vakuutukseen ei siis sovelleta päällekkäisyyden estäviä sääntöjä siinä tapauksessa, että niistä säädetään jonkin jäsenvaltion lainsäädännössä.

37 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 42 kohdassa todennut, kyseiset säännökset antavat henkilölle, joka on muuttanut Euroopan unionin sisällä ja päättänyt suorittaa vakuutusmaksuja vapaaehtoiseen tai valinnaiseen jatkuvaan vakuutukseen kerryttääkseen vanhuuseläkettä jossain toisessa jäsenvaltiossa, mahdollisuuden säilyttää tähän päätökseensä perustuvat oikeutensa. Tämä salliminen ilmenee siis kahdessa erilaisessa mutta toisiaan täydentävässä toimenpiteessä. Unionin lainsäätäjä on toisin sanoen tässä yhteydessä yhtäältä joustanut periaatteesta, jonka mukaan määrätyssä tilanteessa on sovellettava yhtä ainoata kansallista lainsäädäntöä, ja toisaalta sallinut sen, että henkilön jossakin jäsenvaltiossa vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella saamiin etuuksiin ei sovelleta päällekkäisyyden estäviä säännöksiä, joiden johdosta hänen toisesta jäsenvaltiosta saamansa avustus pienenisi.

38 Kyseistä toteamusta tukee asetuksen N:o 1408/71 tarkoitus, jona on sen johdanto-osan toisen ja neljännen perustelukappaleen mukaan työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien vapaan liikkuvuuden toteuttaminen unionissa; samalla tarkoituksena on kuitenkin kunnioittaa jäsenvaltioiden sosiaaliturvalainsäädäntöjen ominaispiirteitä. Tästä syystä, kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan viidennestä, kuudennesta ja kymmenennestä perustelukappaleesta ilmenee, pääsääntönä on asetuksen mukaan se, että työntekijöitä kohdellaan yhdenvertaisesti eri jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen perusteella, ja asetuksella pyritään parhaalla mahdollisella tavalla turvaamaan kaikkien jäsenvaltion alueella työskentelevien työntekijöiden yhdenvertainen kohtelu sekä estämään se, että oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville työntekijöille aiheutuu haittoja tämän oikeuden käyttämisestä (tuomio Tomaszewska, C-440/09, EU:C:2011:114, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

39 Asetuksen N:o 1408/71 säännöksiä on siis tulkittava SEUT 48 artiklan valossa; tällä määräyksellä pyritään helpottamaan työntekijöiden vapaata liikkuvuutta, mikä merkitsee erityisesti sitä, että siirtotyöläiset eivät saa menettää oikeuksia sosiaaliturvaetuuksiin ja että näiden etuuksien määrä ei saa vähentyä sen vuoksi, että he ovat käyttäneet heille EUT-sopimuksessa myönnettyä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen (ks. mm. tuomio Bosmann, C-352/06, EU:C:2008:290, 29 kohta sekä tuomio Hudzinski ja Wawrzyniak, C-611/10 ja C-612/10, EU:C:2012:339, 46 kohta).

40 Samoin asetuksen N:o 1408/71 ensimmäisessä perustelukappaleessa todetaan, että asetukseen sisältyvät kansallisten sosiaaliturvalainsäädäntöjen yhteensovittamissäännöt ovat osa henkilöiden vapaan liikkuvuuden periaatetta, ja niillä on tämän vuoksi myötävaikutettava heidän elintasonsa parantumiseen (tuomio Bosmann, EU:C:2008:290, 30 kohta ja tuomio Hudzinski ja Wawrzyniak, EU:C:2012:339, 47 kohta).

41 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 50 kohdassa korostanut, kyseisen asetuksen 46 a artiklan 3 kohdan c alakohtaa on siis tulkittava siten, että suljetaan pois se mahdollisuus, että työntekijältä evättäisiin päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten vaikutuksesta vakuutuskaudet, jotka ovat täyttyneet vapaaehtoisesti jonkin toisen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla.

42 Kun otetaan huomioon asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan sanamuoto ja asiayhteys sekä sillä tavoiteltu päämäärä, mainittua vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitettä on tulkittava laajasti siten, ettei asianomaiselta evätä mitään sellaista vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen kautta, joka on täyttynyt jonkin toisen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla.

43 Tässä yhteydessä on huomautettava, että myös asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan syntyhistoria puoltaa, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 43 kohdassa todennut, vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitteen laajaa tulkintaa.

44 Asetuksen N:o 574/72 46 artiklan, jonka otsikko on ”Etuuksien laskeminen, jos kaudet ovat päällekkäisiä”, 2 kohdassa säädettiin, että sovellettaessa kansallisia päällekkäisyyden estäviä säännöksiä asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan 3 kohdan yhteydessä huomioon ei otettu etuuksien määriä, jotka vastaavat vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen kausia.

45 Tuomiossa Schaap (176/78, EU:C:1979:112, 10 ja 11 kohta) yhteisöjen tuomioistuin totesi, että vaikka asetuksen N:o 574/72 46 artiklan 2 kohta on mainitun otsikon alla, sitä on sovellettava kuhunkin asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluvaan tapaukseen siten, että kyseistä kohtaa sovellettaessa toimivaltainen laitos ei voi ottaa huomioon sellaisten etuuksien määriä, jotka vastaavat vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella täyttyneitä kausia.

46 Kuten Euroopan yhteisöjen komission esittämästä, asetuksen N:o 574/72 46 artiklan 2 kohtaa koskevasta muutosehdotuksesta (KOM(89) 370 lopullinen, s. 23) ilmenee, asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan lisäämisellä tavoitellulla rajoituksella pyrittiin noudattamaan yhteisöjen tuomioistuimen viimeksi mainitusta säännöksestä omaksumaa tulkintaa.

47 Vapaaehtoiseen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitteen laaja tulkinta saa lisäksi tukea unionin tuomioistuimen asetuksen N:o 1408/71 9 artiklan 2 kohtaa koskevasta oikeuskäytännöstä. Kyseisellä säännöksellä pyritään helpottamaan mahdollisuuksia saada vapaaehtoinen tai valinnainen jatkuva vakuutus säätämällä, että jäsenvaltion on otettava tarvittavassa määrin huomioon jonkin toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan täyttyneet vakuutus- tai asumiskaudet ikään kuin ne olisi täytetty ensiksi mainitun valtion lainsäädännön mukaan, jos sen lainsäädännön mukaan vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen edellytyksenä on vakuutuskausien täyttyminen.

48 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan mainittu käsite kattaa kaikentyyppiset vakuutukset, joihin sisältyy vapaaehtoisuutta, riippumatta siitä, onko kyseessä aikaisemmin luodun vakuutussuhteen jatkaminen (tuomio Liégeois, EU:C:1977:50, 12–14 kohta ja tuomio Hartmann Troiani, 368/87, EU:C:1989:206, 12 kohta).

49 Pääasian osalta on niin, että – kuten asiakirja-aineistosta ilmenee – AOW:n perusteella maksettava eläke perustuu lähtökohtaisesti pakolliseen vakuutusjärjestelmään, johon Bouman on automaattisesti kuulunut hänen palattuaan Alankomaihin vuoden 1974 kuluessa. Hänen eläkeikäänsä edeltävien neljän vuoden osalta Bouman on kuitenkin hakenut vapautusta järjestelmästä Alankomaiden päätöksen 22 §:n nojalla ja saanut sen.

50 Esiin tuleva kysymys koskee siis sitä, kuuluuko tällainen vakuutus asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitetun vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitteen piiriin, kun kyseistä käsitettä tulkitaan laajasti.

51 Toisin kuin Belgian hallitus päättelee huomautuksissaan, pelkästään siitä, että Bouman kuului Alankomaiden yleiseen järjestelmään automaattisesti mutta järjestelmästä voitiin saada vapautus asianomaisen hakemuksesta, ei välttämättä seuraa, ettei kyseistä vakuutusta voida pitää vapaaehtoisena tai valinnaisena jatkuvana vakuutuksena.

52 Tässä yhteydessä on todettava, että – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 58 kohdassa korostanut – pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen vakuutuksen vapaaehtoisuus tai valinnaisuus voi perustua sekä siihen, että asianomaisen on pyydettävä liittymistä vakuutusjärjestelmään tai vakuutuksen jatkumista, että siihen, että hänellä on oikeus vapautua järjestelmästä. Nämä molemmat tilanteet merkitsevät vakuutetun valintaa ja osoittavat siis sitä, että jos asianomainen kuuluu edelleen tällaiseen järjestelmään, se pysyy valinnaisena.

53 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee lisäksi, että Boumanin suorittamat maksut sen ajanjakson aikana, jolloin hänellä oli oikeus vaatia vapautusta järjestelmästä Alankomaiden päätöksen 22 §:n nojalla, ovat taanneet hänelle täydentävän sosiaaliturvan ja vaikuttaneet myös hänelle AOW:n perusteella maksettavan eläkkeen suuruuteen.

54 On siis todettava, että se osa etuudesta, joka perustuu sellaiseen kauteen, jonka aikana asianomaisella oli lähtökohtaisesti oikeus vapautua järjestelmästä mutta hän ei ole käyttänyt kyseistä mahdollisuutta, kuuluu asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitetun vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitteen piiriin, jos kuulumisella edelleen kyseiseen järjestelmään kyseessä olevan kauden aikana on vaikutuksia vakuutuskausiin ja näin ollen asianomaisen tulevan vanhuuseläkkeen määrään.

55 Tätä tulosta ei voida kyseenalaistaa väitteellä, johon Belgian hallitus on vedonnut huomautuksissaan. Belgian hallituksen mukaan mainitulla käsitellä pyritään näet kattamaan pelkästään ajanjaksot, jolloin asianomainen ei ole kuulunut järjestelmään, millä pyritään vähentämään aukkoja vanhuuseläkkeen kertymisessä tai täyttämään ne, ja järjestelmään kuulumisen päättämisellä, josta on seurauksena vapautus maksuista, olisi päinvastainen vaikutus, koska sillä luodaan tällaisia aukkoja niin, että vapaaehtoinen pakolliseen järjestelmään kuulumisen jatkaminen ei voi milloinkaan olla sidoksissa vapautukseen.

56 Tästä on riittävää todeta, että asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan sanamuodosta ja mainitun asetuksen systematiikasta ei ilmene, että kyseisessä säännöksessä tarkoitetun vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen ainoana tarkoituksena olisi paikata aukkoja eläkkeen kertymisessä.

57 Lisäksi kyseisen säännöksen taustalla oleva päämäärä eli se, ettei asianomaiselta evätä mitään sellaista vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen kautta, joka on täyttynyt jonkin toisen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, on esteenä tällaiselle vapaaehtoisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen käsitteestä omaksutulle suppealle tulkinnalle, jossa otetaan huomioon vain yksi niistä tavoitteista, joihin asianomaisella kansallisella lainsäädännöllä saatetaan pyrkiä.

58 On siis todettava, että mainittu käsite voi kattaa asianomaisen oikeuden päättää jatkaa pakolliseen vakuutusjärjestelmään kuulumista tai lopettaa kyseiseen järjestelmään kuuluminen tiettyjen ajanjaksojen osalta siltä osin kuin kyseisellä päätöksellä on vaikutuksia tulevan sosiaaliturvaetuuden laajuuteen.

59 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohtaa on tulkittava siten, että sen piiriin kuuluu se osa etuudesta, joka perustuu sellaiseen vakuutuskauteen, jonka aikana asianomaisella oli oikeus saada vapautus pakollisesta vakuutusjärjestelmästä, jos tällainen vakuutusjärjestelmään kuuluminen kyseessä olevan kauden aikana vaikuttaa sosiaaliturvaetuuden laajuuteen.

Oikeudenkäyntikulut

60 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna 18.12.2006 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1992/2006, 46 a artiklan 3 kohdan c alakohtaa on tulkittava siten, että sen piiriin kuuluu se osa etuudesta, joka perustuu sellaiseen vakuutuskauteen, jonka aikana asianomaisella oli oikeus saada vapautus pakollisesta vakuutusjärjestelmästä, jos tällainen vakuutusjärjestelmään kuuluminen kyseessä olevan kauden aikana vaikuttaa sosiaaliturvaetuuden laajuuteen.

Allekirjoitukset